

HEINRICH WALLE (SZERK.)

VON DER FRIEDENSSTIFTUNG ZUR FRIEDENSGESTALTUNG

Deutsche Streitkräfte im Wandel

(Heeresgeschichtliches Forschungsamt, Verlag E. S. Mittler
u. Sohn GmbH, Herford—Bonn, 1991. 398 o.)

Günter Roth előszava szerint az 1989-es esztendővel megkezdődött korszakos világpolitikai változások indokolták, hogy a német hadtörténészek, hadgondolkodók választ adjanak arra a kérdésre, milyen helyet is kell elfoglalnia a haderőnek a jövő társadalmában. Ha az egyes katonát egyenruhát viselő állampolgárnak tekintik, aki a demokratikus államban olyan akaratnak engedelmesskedik, amelynek formálásában maga is részt vett, akkor a haderő egészét tekintve, a béke pusztábiztosításán túlélve, arra kell törekedni, hogy a béke megteremtésében legyen aktív résztvevő az egyenruhát viselő állampolgárok közössége is. Az új értékrendet követelő, új gondolkodásmódot feltételező jövő szellemi előkészítéseként e figyelemreméltó kötetben, két részre bontva, az elmúlt két-száz esztendő történelmének következményeként változóban levő német haderő, illetve, az újonnan beköszönött korszaknak megfelelően a béke biztosításáról a béke formálásáig vezető út áll az elemzések középpontjában.

Peter Steinbach bevezető tanulmánya vezeti fel az egyes konkrét elemzéseket. Ebben az oszthatatlan múlt teljes vállalásának szükségességét, ugyanakkor a vállalt hagyományok és a tehertélt jelentő örökségek szétválasztását célzó történelmi kutatás fontosságát és a múlttal való foglalkozás jövőszempontú meghatározottságát emeli ki.

Bernhard R. Kroener „A tiszt a felvilágosodás nevelési programjában” című tanulmánya nyitja meg a történelmi elemzések sorát. Ebben Ferdinand Friedrich Nicolai (1730—1806) hadelméleti írásaiból a tisztképzéssel kapcsolatos felvilágosult nézeteket emeli ki és ezeket három pontban összegzi: 1. a tisztképzés programja nála a felvilágosult, képzett polgárság követeléseit tükrözte vissza, 2. minden diák számára kötelező,

általános, tudományos oktatást feltételezett, 3. erre épült nála a megkülönböztetett, sajátos polgári hivatalnoki és tisztképzés. A tisztképzésben az egységes összefegyvernemi oktatásból indult ki, erre építette rá a sajátos fegyvernemi továbbképzést.

Ekkehart Guth tanulmánya „A katonai hivatás változása az 1870—1970 közti évtizedekben” címmel a császárság, a weimari köztársaság, a nemzeti-szocialista állam és a szövetségi köztársaság korában vizsgálja a hadsereg és politika, a hadsereg és társadalom, a hadsereg és önmagáról alkotott felfogása, a hadsereg és háború fogalompárok tükrében az elmúlt száz esztendő nézetmódosulásait a katonák szerepét illetően.

Günter Roth „A két világháború és a német kérdés” című rendkívül figyelemreméltó elemzése a következő kérdéskörökre terjed ki: az emlékezet és a történelem, a két világháború előfeltétele és oka, a fegyveres erő szerepe a nemzetiszocialista államban, végül kitekintés általában a német haderőre, mint a politika eszközére. Az elemzés középpontjában a kutató érdeklődésének megfelelően a haderőnek és a katonai hatalmi eszközöknek a Harmadik Birodalomban játszott szerepe áll. Ezt azonban olyan széles összefüggésrendszerben vizsgálja, hogy az mindenképpen követendő példát jelent. Kitér a gazdaság és hadügy, a fegyverkezés és a konfliktuslehetőség nemzetközi méretű és speciálisan német összefüggéseire, hangsúlyozza a nemzetiszocialista hatalomátvétel előtti folyamatokat, amelyek szükségszerűen eredményezték, hogy „Hitler háborút jelent”; részletesen bemutatja az 1933 utáni fegyverkezést, a világháborús koncepció kidolgozását, a fajelméleti nézetekből fakadó új háborús kép megszületését, a Wehrmacht-nak a hatalomtól való megfosztását és a nemzetiszocialista államvezetés esz-

közévé tételel, végül pedig a Wehrmacht háborús szerepét.

A kötet második részét ugyancsak *Günter Roth* nyitja meg másik nagy lélegzetű tanulmányával, amelynek „Emberi méltóság és emberi jogok a német haderőben” címet adta. A szerző, szerényen, csupán problémafelvető vázlatnak minősíti dolgozatát, ennél azonban lényegesen többet tesz. Az emberi méltóság és az emberi jogok meghatározásából kiindulva, az ókori gyökerekre is visszautalva, a XVIII. század elejétől követi nyomon az ezekkel való bánásmódot a német történelem különböző korszakaiban, egészen napjainkig.

Heinrich Wille tanulmányának témája a hagyományápolás, ám már a címben felveti a kérdést: „Hagyomány — szóvirág vagy minta? Új utak régi értékekhez”. Vizsgálata ezt követően kiterjed arra, mi is a hagyomány valódi alapja és milyen előfeltételei vannak a hagyományápolásnak, van-e egyáltalán folytonosság az értékelképzelésekben és mely értékelképzelések kötelező erejűek a hagyományápolásban. A továbbiakban azt elemzi a szerző, hogy speciális megbízatása miatt a haderő sajátos struktúrákkal rendelkezik, ezek azonban nem lehetnek ellentétesek a társadalomba való betagozódás követelményével. Ezt követi az egyes érték-hagyományok hordozóinak: a jelképeknek, a szertartásoknak és a példaképeknek a bemutatása. Végül ezeknek a Bundeswehrben a katonai nevelésben játszott szerepét elemzi *Heinrich Wille*. Tanulmánya függelékeként pedig közli a hagyományápolást szabályozó miniszteri parancsokat.

Brigitte Melzer-Lena „Ifjúság '90. A túlzott inger iránti hajszá” címmel a kortárs fiatalok vélemény- és magatartáshelyzetét elemzi dolgozatában. Bemutatja a nevelés átalakulását, az új státuszszimbólumokat és ezek tükrében ábrázolja a fiatalok önmagukban való gyönyörködését és önmagukkal való elteltségét, ebből fakadó kritikus magatartását, karriervágyát, bálványait, élménykeresését, és így jut el a túlzott inger utáni hajszá ábrázolásához. Befejezésül azzal a kérdéssel foglalkozik,

hogyan lehet a biztonságpolitika és a honvédelem irányítása az ifjúság nevelése területén.

Michael Moerchel „Belső vezetés 2000 — a jövő alakítása” című tanulmánya az átalakulóban levő Bundeswehr helyzetelemzésére vállalkozott. Bemutatja a világpolitika váratlan megváltozását, a német egység ugyancsak váratlan helyreállítódását, a mindebből fakadó új biztonságpolitikai és társadalmi keretfeltételeket a Bundeswehr szemszögéből. Kitér a rendkívüli méretű létszámcsoökkentésre, az ebből szükségszerűen következő szerkezeti átalakítás szöbajöhető alapelveire, az egykori Nemzeti Néphadsereg katonáinak betagozódásából fakadó nehézségekre, és így jut el a belső vezetésnek a megváltozott körülményekhez igazításához. Ennek elemzésével zárja gondolatmenetét a szerző.

Günter Roth harmadik tanulmányának témája „A haderő történelmi-politikai képzése — ma”. A múlt és jelen bemutatásának szükségességén túl az alkotmányos állam erkölcsi alapjainak, a haderő társadalomba való integrálódásának hangsúlyozásával jut el ahhoz a gondolathoz, hogy a béke biztosítása helyett a béke formálásában való szerepvállalás segíti a haderőt a növekvő megértés politikájának érvényesülési korszakában a szükséges legitimitációhoz, és csakis ez fogadtatja el, hogy Németország új felelősséget vállalhasson a nemzetközi politikában az egyetemes béke biztosítása érdekében a hagyományos NATO-területeken kívül is. Befejezésül, az új események fogadásával kapcsolatban, a hagyománynak az önbecsülés érzésének kialakításában játszott szerepét vizsgálja a szerző.

A kötet mindkét részéhez jelentős mennyiségű szemléltető képanyag csatlakozik, ezzel válik e publikáció egységes egészé. A megváltozott világhelyzet által támasztott új kérdésekre adott egyik első választ jelentő tanulmánykötetet minden, a hadtörténelem és a hadtudomány iránt érdeklődő magyar olvasó figyelmébe ajánlja a recenzens. Az e dolgozatokban megfogalmazott gondolatok feltétlenül segítenek a hazai megválaszolása során is.

Zachar József

TARTALOM

TANULMÁNYOK

NAGY LÁSZLÓ	A magyarországi Habsburg-uralom a török hódoltság idején — — — — —	3
GEBEI SÁNDOR	II. Rákóczi György lengyelországi hadjárata, 1657	30
BALLA TIBOR	A Magyar Királyi Honvédség szórólöveg-alakulatának története — — — — —	65

KÖZLEMÉNYEK

ILEANA CĂZAN	A török-magyar béketárgyalások és az 1468. évi fegyverszünet közép- és délkelet-európai politikai összefüggései — — — — —	97
RÁKÓCZY ROZÁLIA	Bihar vármegye katonatartási rendelete, 1804 —	106
PRIBELSZKI JÁNOS	Kazinczy Lajos a szabadságharcban — — —	124

MŰHELY

VÁRKONYI GÁBOR	Magyar katonák a harmincéves háború európai hadszínterein — — — — —	149
PÁLFFY GÉZA	A Királyi Szigetvár inventáriumai, 1547—1565. Kiegészítések Timár György Királyi Sziget című könyvéhez — — — — —	152

VITA

KUN JÓZSEF	Válasz Borsányi Julián megjegyzéseire — — —	157
------------	---	-----

SZEMLE

VOLKER SCHMIDTCHEN	Kriegswesen im späten Mittelalter. Technik, Taktik, Theorie (<i>Veszprémy László</i>) — — —	160
TIBOR SIMÁNYI	Julius Graf Andrassy. Baumeister der Doppelmonarchie, Mitstreiter Bismarcks (<i>Zachar József</i>)	162
RUDOLF JEŘÁBEK	Potiorek. General im Schatten von Sarajevo. (<i>Pollmann Ferenc</i>) — — — — —	164
HANS SCHAFRANEK— —ROBERT STREIBEL	22. Juni 1941. Der Überfall auf die Sowjetunion (<i>Zachar József</i>) — — — — —	165
KÁLLAY MIKLÓS	Magyarország miniszterelnöke voltam, 1942—1944 (<i>Vargyai Gyula</i>) — — — — —	167
KIS TAMÁS	A magyar katonai szleng szótára, 1980—1990. (<i>Újházy László</i>) — — — — —	169
HEINRICH WALLE	Von der Friedensstiftung zur Friedensgestaltung. Deutsche Streitkräfte im Wandel (<i>Zachar József</i>)	172

CONTENTS

STUDIES

LÁSZLÓ NAGY	The reign of the House Hapsburg in Hungary in the time of the Turkish Rule — — — — —	3
SÁNDOR GEBEI	The campaign of Prince George II Rákóczi in Poland, 1657 — — — — —	30
TIBOR BALLA	The mitrailleuse-units of the Royal Hungarian Honvéd Army — — — — —	65

PUBLICATIONS

ILEANA CĂZAN	The Turkish-Hungarian peace-negotiations and the political inherencies of the 1468 armistice concerning South-Eastern Europe — — — — —	97
ROZÁLIA RÁKÓCZY	The statute of Bihar County on the subject of maintenance of the army, 1804 — — — — —	106
JÁNOS PRIBELSZKI	Lajos Kazinczy in the 1848/49 War of Liberation	124

WORKSHOP

GÁBOR VÁRKONYI	Hungarian soldiers on European battlefields in the Thirty Years War — — — — —	149
GÉZA PÁLFFY	The inventories of the royal fortress Sziget, 1547—1565. Complementary remarks to the book of György Tímár „Királyi Sziget” — — — — —	152

DISCUSSION

JÓZSEF KUN	Reply to Julián Borsányi's remarks — — — — —	157
------------	--	-----

REVIEW

VOLKER SCHMIDTCHEN	Kriegswesen im späten Mittelalter. Technik, Taktik, Theorie (<i>László Veszprémy</i>) — — — — —	160
TIBOR SIMÁNYI	Julius Graf Andrassy. Baumeister der Doppelmonarchie, Mitstreiter Bismarcks (<i>József Zachar</i>)	162
RUDOLF JEŘÁBEK	Potiorek. General im Schatten von Sarajevo (<i>Ferenc Pollmann</i>) — — — — —	164
HANS SCHAFRANEK— —ROBERT STREIBEL	22. Juni 1941. Der Überfall auf die Sowietunion (<i>József Zachar</i>) — — — — —	165
MIKLÓS KÁLLAY	I was Prime Minister of Hungary, 1942—1944 (<i>Gyula Vargyai</i>) — — — — —	167
TAMÁS KIS	Dictionary of the Hungarian Military Slang, 1980—1990 (<i>László Újházy</i>) — — — — —	169
HEINRICH WALLE	Von der Friedensstiftung zur Friedensgestaltung. Deutsche Streitkräfte im Wandel (<i>József Zachar</i>)	172

TABLE DES MATIERES

ETUDES

LÁSZLÓ NAGY	La domination des Habsbourg en Hongrie à l'époque de la conquête turque — — — — —	3
SÁNDOR GEBEI	La campagne de Pologne menée par Georges II Rákóczi, 1657 — — — — —	30
TIBOR BALLA	L'histoire des unités de mitrailleuses du Honved Royal Hongrois — — — — —	65

COMMUNICATIONS

ILEANA CĂZAN	Les tractations de paix et l'armistice turco-hongrois de 1468; les implications politiques au Centre et au Sud-Est de l'Europe — — — — —	97
ROZÁLIA RÁKÓCZY	L'ordonnance du comitat Bihar sur le logement et nourriture des soldats, 1804 — — — — —	108
JÁNOS PRIBELSZKI	Louis Kazinczy dans la guerre d'indépendance —	124

ATELIER

GÁBOR VÁRKONYI	Soldats hongrois aux champs de bataille européens de la guerre de trente ans — — — — —	149
GÉZA PÁLFFY	Les inventaires de Szigetvár Royal, 1547—1565. Compléments au livre intitulé Sziget Royal de György Tímár — — — — —	152

DISPUTE

JÓZSEF KUN	Réponse aux remarques de Julián Borsányi — —	157
------------	--	-----

REVUE

VOLKER SCHMIDTCHEN	Kriegswesen im späten Mittelalter. Technik, Taktik, Theorie (<i>László Veszprémy</i>) — — —	160
TIBOR SIMÁNYI	Julius Graf Andrassy. Baumeister der Doppelmonarchie, Mitstreiter Bismarcks (<i>József Zachar</i>)	162
RUDOLF JEŘÁBEK	Potiorek. General im Schatten von Sarajevo. (<i>Ferenc Pollmann</i>) — — — — —	164
HANS SCHAFRANEK— —ROBERT STREIBEL	22. Juni 1941. Der Überfall auf die Sowjetunion (<i>József Zachar</i>) — — — — —	165
MIKLÓS KALLAI	J'étais le premier ministre de Hongrie, 1942—1944 (<i>Gyula Vargyai</i>) — — — — —	167
TAMÁS KIS	Le dictionnaire du langage argotique militaire hongrois, 1980—1990 (<i>László Újházy</i>) — — —	169
HEINRICH WALLE	Von der Friedensstiftung zur Friedensgestaltung. Deutsche Streitkräfte im Wandel (<i>József Zachar</i>)	172

INHALT

STUDIEN

LÁSZLÓ NAGY	Die Herrschaft der Habsburger in Ungarn in der Türkenzeit — — — — —	3
SÁNDOR GEBEI	Der polnische Krieg des Fürsten Georg II. Rákóczi im Jahr 1657 — — — — —	30
TIBOR BALLA	Die Geschichte der Mitrailleusen-Verbände der Königlich Ungarischen Honvédarmee — — —	65

MITTEILUNGEN

ILEANA CĂZAN	Die zentral- und südosteuropäischen politischen Konsequenzen der türkisch-ungarischen Friedensverhandlungen sowie des Waffenstillstandes von 1468 — — — — —	97
ROZÁLIA RÁKÓCZY	Die Verordnung über den Unterhalt der Soldaten im Komitat Bihar, 1804 — — — — —	106
JÁNOS PRIBELSZKI	Lajos Kazinczy im ungarischen Freiheitskampf von 1848/49 — — — — —	124

WERKSTATT

GÁBOR VÁRKONYI	Ungarische Soldaten an den europäischen Kriegsschauplätzen im Dreißigjährigen Krieg — — —	149
GÉZA PÁLFFY	Die Inventare der königlichen Burg Sziget, 1547—1565. Ergänzungen zum Band Königliches Sziget von György Tímár — — — — —	152

DISKUSSION

JÓZSEF KUN	Antwort auf die Anmerkungen von Julián Bor-sányi — — — — —	157
------------	--	-----

RUNDSCHAU

VOLKER SCHMIDTCHEN	Kriegswesen im späten Mittelalter. Technik, Taktik, Theorie (<i>László Veszprémy</i>) — — — —	160
TIBOR SIMÁNYI	Julius Graf Andrassy. Baumeister der Doppelmonarchie, Mitstreiter Bismarcks (<i>József Zachar</i>) —	162
RUDOLF JERÁBEK	Potiorek. General im Schatten von Sarajevo. (<i>Ferenc Pollman</i>) — — — — —	164
HANS SCHAFRANEK— —ROBERT STREIBEL	22. Juni 1941. Der Überfall auf die Sowjetunion. (<i>József Zachar</i>) — — — — —	165
MIKLÓS KÁLLAY	Ich war Ministerpräsident von Ungarn, 1942—1944. (<i>Gyula Vargyai</i>) — — — — —	167
TAMÁS KIS	Das Wörterbuch des ungarischen militärischen Slangs, 1980—1990. (<i>Újházy László</i>) — — — —	169
HEINRICH WALLE	Von der Friedensstiftung zur Friedensgestaltung. Deutsche Streitkräfte im Wandel. (<i>József Zachar</i>)	172

СОДЕРЖАНИЕ

СТАТЬИ

ЛАСЛО НАДЬ	Господство Габсбургов в Венгрии в период турецкого нашествия — — — — —	3
ШАНДОР ГЕБЕИ	Польская кампания Дьёрдя II Ракоци в 1657 году — — — — —	30
ТИБОР БАЛЛА	История фугасных частей Венгерской Королевской Армии — — — — —	65

СООБЩЕНИЯ

ИЛЕАНА КАЗАН	Турецко-венгерские переговоры о мире и политические взаимосвязи их с перемирием в Центральной и Юго-восточной Европе в 1468 году —	97
РОЗАЛИЯ РАКОЦИ	Положение о содержании войска в комитате Бихар в 1804 году — — — — —	106
ЙНОШ ПРИВЕЛЬСКИ	Лайош Казинци в освободительной борьбе — —	124

МАСТЕРСКАЯ

ГАБОР ВАРКОНЬИ	Венгерские военнопленные на театрах военных действий тридцатилетней войны в Европе — —	149
ГЕЗА ПАЛФФИ	Инвентари королевской крепости Сигетвар, в 1547—1565 годах. Дополнения к книге Дьёрдя Тимара „Királyi Sziget” („Королевский Сигет”) —	152

ДИСКУССИЯ

ЙОЖЕФ КУН	Ответ на замечания Юлиан Бораньи — — —	157
-----------	--	-----

ОБЗОР

ВОЛКЕР ШМИДТХЕН	Kriegswesen in späten Mittelalter. Technik, Taktik, Theorie (Ласло Веспреми) — — — — —	160
ТИБОР ШИМАНЬИ	Julius Graf Andrassy. Baumeister der Doppelmonarchie, Mitstreiter Bismarcks (Йожеф Захар)	162
РУДОЛЬФ ЕРАБЕК	Potiorek. General in Schatten von Sarajevo (Ференц Поллманн) — — — — —	164
ХАНС ШАФРАНЕК— РОБЕРТ ШТРЕЙБЕЛ	22. Juni 1941. Der Überfall auf die Sowjetunion (Йожеф Захар) — — — — —	165
МИКЛОШ КАЛЛАИ	Я был премьер-министром Венгрии, 1942—1944 (Дьюла Вардьай) — — — — —	167
ТАМАШ КИШ	Лексикон венгерского военного сленга, 1980—1990 (Ласло Уйхази) — — — — —	169
ХЕЙНРИХ ВАЛЛЕ	Von der Friedensstiftung zur Friedensgestaltung. Deutsche Streitkräfte im Wandel (Йожеф Захар)	172

Ára: 60,- Ft

Szerzőink figyelmét felhívjuk az alábbiakra:

1. A szerkesztőség csak olyan kéziratokat fogad el, amelyek megfelelnek az „első közlés” kívánalmainak.
2. A kéziratot három példányban kérjük a szerkesztőséghez eljuttatni, mellékelve – új szerző esetében – külön lapon a szerző nevét, lakcímét, esetleg telefonszámát, munkahelyét, beosztását és tudományos fokozatát.
3. Végleges szövegeű kéziratokat kérünk, mert a korrektúrában változtatásokra (kiegészítésekre) már nincsen lehetőség.
4. A szerkesztőség optimális terjedelműnek az 1,5–2,5 íves kéziratot tekinti – a jegyzetapparátussal együtt. 3 ívet meghaladó tanulmányt technikai okok miatt nehezen tudunk közölni. (Egy ív: 32 géppel írt oldal, oldalanként 25 sorral, soronként 50 leütéssel.)
5. A kéziratok jobb kezelhetősége érdekében kérjük, hogy a másolatokat is az első példánnyal azonos – nem másoló – papírra gépeljék, normál, nem gyöngybetűs írógéppel. Az esetleges javításokat a második és harmadik példányra is kérjük rávezetni.
6. A kiemeléseket a szerző egyszer húzza alá, a kézirat lapjait folyamatosan és arab számokkal számozza, a jegyzeteket a kézirat végére helyezze, külön lapszámozással.
7. Az idegen nyelvű forrásokból az idézeteket általában magyarra fordítva kérjük, s csak olyan kivételes esetekben az eredeti nyelven is, amikor értelmezésük problematikus lehet.
8. A jegyzetapparátusban a jegyzetszámozás folyamatosan és arab számokkal történjék. A hivatkozott mű szerzőjének nevét egyszerű aláhúzással emelje ki a kézirat szerzője és pontosan tüntesse fel a levéltári, kéziratári és bibliográfiai adatokat.
9. Folyóiratunk az évszázadokat római számokkal jelöli. (Az idézetek, tanulmány- és könyvcímek kivételével.)
10. Recenziók esetében a cím mellett szükségesek a pontos bibliográfiai adatok és idegen nyelvű kiadványok esetén a cím magyar fordítása is. A recenziók terjedelme az öt kéziratoldalt lehetőleg ne haladja meg.
11. Nyomdatechnikai és terjedelmi okokból csak minimális illusztrációs anyagot fogadunk el. A szerző a számozott és címmel ellátott ábrákat, táblázatokat csatolja a kézirathoz, feltüntetve minden ábra és táblázat hátlapján a nevét és a kézirat címét, a kéziratban pedig a táblázatok és az ábrák helyét.